

Монолог самоти.

Я стою край села, біля дороги й невідривно дивлюся на неї: чи ніхто не їде? Позаду мене, на північ, луг, Десна, переді мною – асфальт. Я ще не надто стара, нещаслива тільки... Бо самотня. Повз мене часом мчать автомобілі, а я все сподіваюся, що ось один якийсь зупиниться, вийдуть з нього люди, до мене підійдуть – нехай і чужі, та все ж люди.

Я – хата. А хаті без людей не можна. Коли в хаті немає людського духу, вона гине. Ви гадаєте, дах, двері, вікна вбережуть хату? Ні-і... Навіть піч, душа її, й та не допоможе хаті, не врятує, коли не живуть в тій оселі люди. Я ще живу,... але спогадами...

– Стійте, стійте! Зайдіть, на хвильку. Бачите, паркан ще добрий, не впав, похилився тільки. Хвіртка, правда, просіла, й ворота не відчиняються, та тут доброму господареві хіба на день роботи. Роздивіться, а я вам розкажу дещо з того, що сама від господарів чула, коли зберуться, бувало, до них гості на Святки....

...Господар мій, той, хто своїми руками поставив стіни і дах накрив, жив на цьому обійсті змалечку, у хатині старій, маленькій, що ледь трималася купи. Родина спочатку була великою – четверо дітей, одне одного менші, і лише один з-поміж них був хлопчик. Того літа, як прийшов час іти Йому до школи, почалася страшна, на весь світ, війна. Покликали на війну і батька. Лише один день був у нього на збори.

Він узяв сокиру, пішов у луг і повернувся з чотирма десятками вербових кілків. Покликав до себе сина і в кінці їхнього городу, над самісінькою деснянською заплавою позабивав їх рядком у землю – неначе межу провів.

– Оце, сину, як виростеш, то буде тобі дерево на нову хату. Дівчата заміж повиходять та й розійдуться по білому світу. Дівка – вона, як ця верба: де її посадиш, там і приживеться, а ти маєш тут жити. Хата наша вже нікуди не годиться, ми з матір'ю ще якось дожили б свій вік у ній, а тобі потрібна буде нова. Не знаю, чи залишусь живим, тож оце все, що я можу для тебе нині зробити. Як доведеться рости без мене, запам'ятай: ці верби батько посадив, аби було у тебе дерево на хату і ти колгоспні пороги не оббивав, прохаючи на неї лісу.

Із тим пішов батько та й не повернувся.

Нелегко прийшлося хлопцеві. До школи пішов уже переростком, тож повчився чотири класи та й мусив іти працювати. Після армії захотілося світу побачити: кілька років носило чужими краями, а потім приїхав додому у

відпустку та й зустрів Її. Так припали одне одному до душі, що покинув усе й залишився у рідному селі.

А вже як побралися та народився у них первісток, тоді й згадав батька: он стоять у кінці городу його верби – стрункі, високі – чекають свого часу, аби лягти вінцями у нову хату. Беручий Він був до роботи, тож одразу заходився будуватися. Як вдалося Йому знайти та привезти вісім великих каменів, аби покласти на них підвалини, а потім ще й дуба на ті підвалини роздобути – то лише Він один і знав. А далі удвох із Нею спиляв двохручкою батькові верби, волоком перетягнули колоди до двору і удвох же заходилися з тих колод пиляти на нову хату пластини. Добрі люди продали велику поздовжню пилку в людський зріст завдовжки, з двома ручками впоперек полотна на кінцях. Пилка була стара, певно, багато хат звели з нею, бо виявилася навіть щербатою на один зуб. Викопали продовгувату яму глибиною вище людського зросту, зробили над нею настил. І ото, закріпивши на помості над ямою колоду кованими скобами, удвох обпилювали її на чотири канти: Він нагорі, Вона у ямі, Він пилку вгору тягне, Вона униз. Важка робота. Вже пізніше жартувала, що була тоді худа, мов ложка, бо ще ж і первістка груддю годувала. Та попри все від весни до осені звели хату – удвох!

І коли старий майстер піч поклав, аж перед Покровою, то вже й зими не боялися. Як спалахнув у печі вогонь і димок уперше звівся над дахом, що Він укрит бляхою з оцинкованих ночов, отоді я й зробила свій перший подих. І стала вже справжньою хатою – оселею!

Дарма, що вікна Він по морозу вже склив – так важко було скло на них дістати, так важко! – та на печі вони утрюх не мерзли. А потім уже я їх гріла вдосталь, авжеж: вербова хата, коли висохне дерево, знаєте, яка тепла – о-о!

І зажили ми: діточки пішли, троє вже було. Я з кожним немовлям немов ушир росла, і вгору тягнулася, як же! У мене найкращий двір був – на все село, їй-Богу! Самі ж бачите, і яблуні від Нього лишилися, й груші, і сливи, й вишні... А квіти, квітів скільки було!

Чула сама, немов є люди, що раю шукають. Так я вам мовлю: отут він був... Як розіллється, бувало, навесні Десна, та заспівають солов'ї, а Вона у чистий четвер перед пізнім Великоднем напече пасок – високих, пишних, жовтих та таких запашних, що у всіх слина потече, а я вся тими пахощами проймуся, до найдальшого куточка – то який ще вам рай потрібен? Голосочки дитячі щечечуть, дзвенять, Вона усміхається, до Нього горнеться... Ех...

Я бачила людське щастя, знаю яке воно. Тихе, немов дитинка спить і всміхається у сні. Я ж знала всі таємниці їхні – кожного! Бачила дитячі хвороби і материнські безсонні ночі, бачила, як любилися мої Двоє в сяйві повного місяця і як він їм заздрих, і як часом сердилися Вони поміж собою, та швидко й мирилися: такі вже були. „А навіщо нам лаятись? – казав, траплялося, Він: – Все одно ж помиримось”...

Повиростали дітки, роз'їхались. Так далеко, що з часом і дорогу, певно, до мене забули... Господарі пожили удвох, довгенько, правда, ладком так – як завжди, а потім Він пішов на Десну та й пропав. Забрала Його наша ріка...

Вона зовсім трохи без Нього пожила – не змогла... Хоронила молодша донька. Потім ще раз приїздила, коли пам'ятник Їй ставила. Онде стоїть – я й звідси бачу – цвинтар же недалеко. Гарний пам'ятник, чула, як хвалило село: казали найліпший. Собаку нашого кум їхній забрав, кіт сам зійшов...

Не купують мене... Інших, часом беруть. Дачники. А мене чомусь ні... Ви не знаєте, чому? Гірко мені від того... Хата без людей не може – гине. Отак постою ще трохи – струхлявію, впаду... А ще ж не стара; жити б та жити...

Постійте! Куди ж ви?! Залиштеся, живіть – просто так! Тут роботи небагато; бур'яни оці викосити, кропиву, щиріцу. Хвіртка, ворота – то для хазяїна день роботи. А город який! Живіть! Я ж для вас... Я для вас... раєм буду! Раєм!!

... Поїхали...

Не перші вже: зупиняться, у двір зайдуть, яблук назбирають і ходу. А я стою: в спеку і в заметіль, коли сади цвітуть і коли жовтий лист падає – людей чекаю. Я – хата. Мені без людей довго не жити...